

Social Sciences Indexed

International
SOCIAL MENTALITY AND
RESEARCHER THINKERS JOURNAL
Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
SMARTjournal (ISSN:2630-631X)

Architecture, Culture, Economics and Administration, Educational Sciences, Engineering, Fine Arts, History, Language, Literature, Pedagogy, Psychology, Religion, Sociology, Tourism and Tourism Management & Other Disciplines in Social Sciences

2019

Vol:5, Issue:26

pp.1978-1986

www.smartofjournal.com

editorsmartjournal@gmail.com

KADINLARIN OMUZLARINDA BÜYÜYEN ÜLKE: KIRGIZİSTAN

THE COUNTRY GROWING IN THE SHOULDER OF WOMEN: KYRGYZSTAN

Prof. Dr. Selahattin AVŞAROĞLU

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,
Konya/Türkiye

ORCID: 0000-0002-0953-2922

Dr. Öğr. Gör. Kadiyan BOOBKOVA

Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,
Bişkek/Kırgızistan

ORCID: 0000-0002- 9322-3566

Article Arrival Date : 28.11.2019

Article Published Date : 30.12.2019

Article Type : Research Article

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31576/smryj.416>

Reference : Avşaroğlu, S. & Boobekova, K. (2019). "Kadınların Omuzlarında Büyüyen Ülke: Kırgızistan", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 5(26): 1978-1986

ÖZET

Kırgızistan, 1991 yılında Sovyetler dağıldıktan sonra sosyal, siyasal ve ekonomik köklü değişimler yaşamıştır. Bu çalışmada, toplumda kadınların aileyi kalkındırmaya yönelik çalışmaları ve ailenin maruz kaldığı durumlar, aile içi şiddet, bunun çocuklar üzerindeki psikolojik ve sosyal etkileri, çocukların davranışlarında gözlenen sorunlar ele alınmıştır. Sovyetlerin dağılımıyla işsiz kalan, günlük hayatını sürdürmede zorlanan ailelerde birçok kadın, çocuğuna iyi gelecek kurmak ve hayat standartlarını iyileştirmek amacıyla gıda veya ufak-tefek şeyleri satmak için pazarlara, sonraları yurt dışına göçmen işçi olarak çıkmaya başlamışlardır. Bu sebeplerden dolayı günümüz Kırgızistan'ında çok sayıda çocuk, dağılmış ailelerde yetişmektedirler. Günümüz şartlarında Kırgızistan Toplumda sosyo-ekonomik gelişmelerin etkisiyle aile, geleneksel anlayıştan yavaş yavaş uzaklaşmış, kendi önemini kaybetmiş, aile fertleri arasında bağ zayıflamış, yeni tip parçalanmış aileler meydana gelmiştir. Toplumda sahipsiz, bakımsız kalan çocuklar, çeşitli sosyal ve psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Bununla birlikte kadınların, toplumun her alanında çalışmaya başlamaları ve gurbetçi anlayışla yurt dışına çıkıp geçimlerini sağlamaları yeni bir kimlik gelişimini sağlamıştır. Kırgız kadınların kendi benlik ve sosyal kimlikleri üzerinde olumlu algı gelişmiştir. Dolayısıyla ülkenin büyümesi ve gelişmesi onların çalışmaları ve üretmeleriyle ilişkili hale gelmiştir. Kırgızistan devleti, kadınların çalışma sahası ve istihdam alanlarını yasalarla geliştirip onların önünü açtıkları takdirde, yakın gelecekte Kırgız kadınların ülke ekonomisine oldukça katkı sağlayacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, kadın, aile, şiddet, ailevi sorunlar.

ABSTRACT

After the collapse of the Soviets in 1991, Kyrgyzstan experienced radical, political and economic changes. In this study, the studies of women in the society towards the development of the family and the situations that the family is exposed to, the domestic violence, its psychological and social effects on children, and the problems observed in children's behavior are discussed. In the families of the unemployed who were forced to continue their daily lives with the distribution of the Soviets, many women started to go to the markets as migrant workers and later to sell food or small items in order to establish a good future for their children and improve their living standards. Because of these reasons,

many children in today's Kyrgyzstan are raised in dispersed families. Kyrgyzstan In today's conditions, with the effect of socio-economic developments in the society, the family gradually declined from the traditional understanding, lost its importance, weakened the bond between the family members and new types of fragmented families. The children, who are left unattended in the society, have faced various social and psychological problems. In addition to this, the fact that women started working in all areas of society and going abroad with their expatriate understanding provided a new identity development. Kyrgyz women have developed a positive perception of their self and social identity. Therefore, the growth and development of the country has become related to their work and production. It can be said that Kyrgyz women will contribute to the economy of the country in the near future if the Kyrgyz state, by developing and paving the way for women, to improve their working and employment fields by law.

Key words: Kyrgyzstan, women, family, violence, family problems.

1. GİRİŞ

Günümüzde erkek ve kadınların iş ve meslek yaşamlarında cinsiyetin fazlaca bir etkisi kalmamıştır. Kas gücü gerektiren işlerde bile kadınların çalıştıklarını görmekteyiz. Yabancı ülkelerde göçmen işçi olarak giden vatandaşların çoğu kadındır ve her alanda çalışmaktadırlar. Kadınların çalışması her toplumda farklılık sergilemesine karşın, tarihi eskilere kadar uzanmaktadır. Kadınlar, çalıştıkları için emeğinin karşılığı olarak herhangi bir maaş almadıysa da, ailesinin geçimine katkı sağlamak için ev işlerini yapmak, çocuk bakımı, giyim dikmek, yemek hazırlamak gibi görevleri üstlenmişlerdir. Çeşitli zaman diliminde ve asırlar boyu her ne kadar kadınların emeği ucuz olarak değerlendirildiyse de, eve geçimine katkı sağladığı bir gerçektir.

Endüstri devriminden sonra, üretim toplumunda kadınlar önemli bir iş gücü haline gelmişlerdir. Ancak 1991'den sonra Kırgızistan bağımsızlığını kazandığının ilk yıllarından bu yana ülkedeki işsizlik, ekonomik ve sosyal istikrarsızlık toplumda bazı sorunlara yol açmıştır. İşsiz kalan ve aile geçimini sağlamakta güçlük çeken aile fertleri mesleklerini ve iş alanlarını değiştirerek, ağır işleri yapmaya başlamışlardır. Bu durumda çocuklarına bakabilmek için kadınlar da farklı alanlarda kendilerini bulmuşlar. Mesleği olup da aylar boyu maaş alamayan veya mesleği ve işi olmayan kadınlar sokakta el işi ürünlerini satarak, aile geçimini sağlamaya çalışmışlardır.

Kadınlar insanoğlu var olduğundan beri iş çevresinde ve toplumda kendi yeri olan kimseleridir. Kadınların çalışarak para kazanması, onların kendi özgürlüğü için atılan ilk adımdır. Kadınların çalışması yeni bir durum olmamasına karşın gün geçtikçe çalışan kadın sayısını görmek mümkündür. Aynı zamanda kadınların çalışmaya başlaması birçok problemleri de beraberinde getirmektedir. Günümüzde ailenin ekonomik durumuna katkı sağlamak, hayat standartlarını yükseltmek, topluma katılmak, yeni insanlarla tanışmak, eşinin yanında kendi statüsünü de yüksek tutmak gibi ekonomik ve ruhsal nedenlerden dolayı kadınlar iş çevresinde yer almaktalar. Kırgızistan'da çalışan kadınların çoğu ailenin maddi durumu zayıf olduğundan dolayı, ailesini geçindirmek amacıyla çalışmaktadırlar. Başka bir ifade ile çalışma hayatına zorunlu olarak giren kadınların sayısı oldukça yüksektir.

1.1. Kırgız Tarihinde Kadınlar

Kırgız tarihte ünlü kadınlar olmuş ve tarihe geçmişlerdir. Ancak geçmişteki kadınlarla bugünün kadınlarını karşılaştırmak zordur. Asırlar boyu Kırgızlarda halkın gururu haline gelen maharetli ve becerikli kızları vardır. Onlar, zekâsı; adaleti, doğruluğu, güzelliği hatta kahramanlığı ile adından söz edilirler. Kırgız kadınlarının en bariz örneği, Manas atamıza her zaman danışman olan zevcesi Kanıkey ana, yurdunu düşmanlardan koruyan Kız Saykal, efsane konusu olan Canlı Mırza'dır. Halk edebiyatında, destan ve secerelerde de Kırgız kızları ve özellikleri hakkında söz edilmektedir. Yukarıda bahsi geçenlerin yanında Ayçürök, Ayganiş, Kenjeke, Akıl Karaçaç gibi kızların Kırgız Toplumunda kadınların yeri ve etkisini açıklamaya yeterlidir.

Bunların yanı sıra XIX yüz yılın ikinci yarısı ve XX yüzyılın başında Alay Bölgesi yöneticisi Kurmanjan Datka'yı da söz etmek mümkün. XIX yüzyıl sonlarında gelen Avrupalı bilim insanlarının, çalışmalarında da Kırgız kadınlarının özellikleri değerlendirilmiştir. 1856 yılında özel bir görevler Isık Göl'e gelen Kazak araştırmacı Çokan Valihanov, Kırgız kadınlarının toplumdaki

etkisini, onların açık sözlülüğünü, misafirperverliğini imrenerek kaleme almıştır. 1896 yılında Oş, Pamir Alay Bölgesinde hayat geçiren Kırgızların yaşam tarzına şahit olan İtalyan araştırmacı Felix Rocco, Kırgız kadınları hakkında “çok gelişmiş, yüksek kültürlü toplumlarda bile Kırgızlar gibi anne-babasına, kadınlarına saygılı olanlara az rastlanır” diye betimlemiştir. Buna ek olarak: “Kırgız kadınları evde hiç durmazlar, çalışkanlar, hatta savaş zamanlarında evinin huzurunu korumak için savaşa bile gittikleri olmuştur. Eski Hazar denizi kıyılarında göçer konar hayat geçiren Amazon kadınları hakkında efsaneler, Kırgız ve Türkmen kadınlarının at sırtında hayatını yansıtır gibi. Kuvvetli iradesi, tutumluluğu, zekâsı ile Asya Ovalarının kadınları XIII asırda **Turan Eline** (ülkelerine) seyahat eden Avrupalıları hayran bırakmışlar” diye Kırgız kadınlarını değerlendirmiştir.

1898 yılında Oş şehrine gelerek Kurmanjan Datka ile görüşen “Turkestanskije Vedomosti” (Türkistan haberleri) gazetesi muhabiri: “... burada şaşırtacak (toplum yöneticisi kadın olmasına) hiçbir şey yok. Çünkü Kırgızlarda zeki kadınlar hep toplumda etkili olmuşlardır” diye belirtmiştir. Kurmanjan Datka’nın daha bir özelliği, o bir anneydi. Onun kendi evlatları devrinin öncül insanları olmuşlar, toplumu yöneten, yönlendiren oğullar olmuşlardır. Tabii bunda Kurmanjan Datka’nın etkisi çoktur.

1848 yılından 1868 yılına kadar Kokand Hanlığında Kırgız kadınlardan biri olan Jarkınayım Hanım oldukça etkili bir yere sahipti. Çünkü Kırgız, Kıpçak, Özbek, Sart, Tacik halklarından oluşmuş Kokand hanlığının merkezinde Kırgız boz çadırını dikerek, dışarıdan gelen misafirleri, halk vekillerini o çadırlarda ağırlayan, kısa süre tahta bulunan Kırgız Şerali Han’ın baş danışmanı olan, Kokand hanlığı yöneticisi Kudayar Han’a uzun yıllar boyu danışmanlık yapan Jarkınayım da Kırgız kızı idi. Hanlık 19. yüzyıl’ın ikinci yarısında yine komşu bir Türk Devleti olan Buhara Hanlığı ile yaşanan çatışmaların da etkisi ile iyice zayıfladı. Sadece Taşkent şehir 1840-1865 arasında iki hanlık arasında yedi kez el değiştirdi. Bu zayıflıktan ötürü diğer hanlıklar gibi Kokand Hanlığı da 1860’ların başından itibaren Orta Asya Türk hanlıklarının üzerine askeri harekât düzenleyen Rusya’nın karşısında duramadı.

24 Ekim 1862’de ilk olarak Kırgızistan’ın bugünkü başkenti Bişkek eski adı Pişpek (eskiden küçük yerleşim birimi) düştü. 15 Haziran 1864’te Yesi, 19 Haziran’da da Evliya-Ata şehri Rus işgaline girdi. 7 Mayıs 1865’te Taşkent yakınlarındaki meydan savaşında Alem Kul komutasındaki Kokand ordusu Rus ordusu karşısında dağıldı. Bunun üzerine General Çernayev komutasındaki Rus ordusu 16 Mayıs 1865’te Taşkent’e savaşız girdi. Taşkent’in kaybıyla Hanlığın direnci iyice kırıldı.

Buhara Hanlığı’nın ise Taşkent’in işgalinden sonra Rusya’ya karşı Kokand Hanlığı ile ittifak yapması beklenirken, Buhara Hanı 14 Temmuz 1865’te Kokand’ı işgal ile Kokand Hanı Seyid Muhammed’i esir etti. Bir yıl sonra 1 Haziran 1866’da Hocend şehri Rusların eline geçti.

17 Temmuz 1867’de Rus Çarı “Türkistan Genel Valiliği”nin kurulmasına ilişkin “ukaz”ı imzaladı ve bu makama Alman asıllı General Konstantin von Kaufmann getirildi. Bu şahıs, Orta Asya Türk hanlıklarına savaş açmak, barış yapmak ve dış ilişkileri yürütmek yetkileriyle donatıldı. Mayıs 1868’de bilfiil Kokand kenti askeri harekâtını sürdüren Rus işgaline girerken 2.500 Kokand askeri de hayatını kaybetti. Hanlık, böylece 1868’de Rus himayesine girerek kukla devlet haline geldi, halk kontrolü geri almak için isyan başlattı lakin Rus ordusu 22 Eylül 1875’te Nemengan’a girdi ve isyanı bastırmaya çalıştı. Kokand bir ara tekrar Türk birliklerinin eline geçtiyse de, Von Kaufmann’ın atadığı Albay Skobolev 28 Şubat 1876’da Kokand’ı kesin olarak işgal etti ve direnişçi Türk Komutan Polat Bey idam edildi. 28 Şubat 1876’da tamamen Rusya’ya ilhak olundu ve 1876-1885 yılları arasında hanedan üyelerinin de yakalananları Ruslar tarafından idam edildi.

1915 yılında Kokand Hanlığı’nı yeniden kurabilmek amacıyla bir isyan başladı ve 1916’da isyan tüm Fergana’ya sıçradı. 1917’deki Rus Devrimi’nden sonra, 9 Aralık 1917-20 Şubat 1918 arasında üç ay süren Kokand Cumhuriyeti, Ruslar tarafından ortadan kaldırıldı.

SSCB toprak sınırları içinde sadece Kırgızistan’da görülen, çok çalışkan ve arazinin her dönümünden 6 ton pancar toplayan ve iki kez Sosyalist Emek Kahramanı unvanını alan Zuurakan Kaynazarova

ve Kerimbübü Şopokova, pamuk toplamada rekor kıran Ölmöskan Atabekova ve diğerleri vardı. Zuurakan Kaynazarova, çok çalışkanlığı ile ünlenmiş, kolhoz oluşumunda emeği geçmiş, ünlü pancar yetiştiricisi olarak ülke ziraatının gelişmesine oldukça katkı sağlamıştır. Zuurakan Kaynazarova, ilk önce kolhozda çiftçi işçisi olarak işe başlamış, sonra grup başçısı olarak devlete bol ürün yetiştirmiş. Ayrıca II.dünya savaşı sırasında ve savaş sonrası gece gündüz demeden çalışmış. Emeğinden dolayı sosyalist emek kahramanı unvanı almıştır.

1.2. Kırgız Kadın Sanatçılar

Kırgız Cumhuriyetinin kültür alanında halka tanınmış, parlak yıldız haline gelmiş kadınlar çoktur. Bunlardan ilk bale sanatçısı Bübüsara Beyşenalieva, sonra Aysulu Tokombaeva vardır. Sinema sanatçısı Tattübü Tursunbaeva, tiyatro sanatçısı Darkül Küyükova, Sabira Kümüşalieva, Baken Kızıkeeva, opera sanatçısı Sayra Kiyizbaeva, Kayırgül Sartbaeva gibi Kırgız kızları, XX yüzyılda Kırgız profesyonel sanat dallarına emeği geçmiş kimselerdir. Bu kadınlar, çeşitli karakterleri canlandırarak, Kırgız tiyatrosunun, sinemasının operasının balesinin gelişmesinde emeği geçmiş, iz bırakmış sanatçılardır. Bunlardan Sabira Kümüşalieva Kırgız Halk Sanatçısı ve Kırgız Halk Kahramanı unvanını almıştır.

1.3. Günümüzde Kırgız kadınlar

Sovyetlerin dağılmasıyla işsiz kalan ve geçim sağlamak zorlanan ailelerde binlerce kadın çocuklarını yoksulluktan kurtarmak, hayat şartlarını düzenlemek ve çocukların geleceği için yurt dışına göçmen işçi olarak çıkmışlardır. Ailelerdeki göçmen işçi olarak dışarıya çıkma meselesi en büyük problemdir. Sonuçta çocuklar bakımsız kalmakta ve toplumda ayrılan ve parçalanmış aileler çoğalmaktadır (Boobekova, 2014).

Ülkedeki bağımsızlık yıllarında beş kez Cumhurbaşkanı değişmiş ve iki kez gerçekleşen devrimden sonra halk yine fakirleşmiş. Ancak yurt dışına kaçmış iki devrik başkandan sonra iktidara gelen geçici ülke başkanı olan Roza Otunbaeva, çocukların geleceğin yatırım yapmak için vakıf oluşturmuş ve okulöncesi kurumları açmıştır. Otunbaeva, halkın birliği, ülke istikrarı için zor devirde kalıcı işlere imza atmıştır (Sultanalieva, 2015).

Ülkede sağlık, siyaset, eğitim, ekonomi, kültür, savunma, hukuk alanlarında öncülük eden ve adını gururla söyleten kadınlar toplumda çoktur. Kadınların ve çocuk hakkı konusunda uluslararası kurumlarda çalışarak başarı elde eden kadınlar da çoktur. Piyasa ekonomisine uygun olarak ticaretle uğraşan ve aile geçimini üstlenen kadınların çoğu göçmen işçi olarak Kazakistan ve Rusya başta olmak üzere çeşitli ülkelerde çalışmaktalar. Bunlardan biri de Türkiye'dir. 2007 yılında göçmen işçi kadınlar 27425 iken, 2009'da onların sayısı 150000'e ulaşmıştır. Şu anda ise 500000'e varan rakamlardan söz etmek mümkündür. Elbette bu durum sayısal olarak görünen kısmıdır. Ancak onların karşılaştığı sorunlar, ailesini ve çocuklarını akrabalarına, hatta ücret ödeyerek komşularına bırakıp gidenler de çoktur. Kadınlar erkeklerin yapacağı işleri de, aile geçimini de üstlenmişlerdir. Kadınlara aşırı yüklenilmiş diyebiliriz. Yapılan bir araştırmada, aile reisi kadın olan aile fertlerinde, erkeklerin yönettiği aileye göre depresyona girme olayı daha fazla olduğu anlaşılmıştır (Boobekova, 2017).

Geleneksel ataerkil toplumlarda erkek, aile reisi olarak aileyi geçindirmede sorumlu, kadın ise ev işleri ve çocuklarla vakit geçirmeleri öngörülmüştür. Gerçekten de günümüzde çoğu kadın kendine ve çocuklarına bakacak, sorumluluğu alacak erkeği bulmayı hayal eder durumdadır. Eğer evde yardım edecek, annenin yükünü hafifletecek, çocuk bakımında yardım edecek babaanne, anneanne, dadı, okulda etüt sınıfları olsa katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Fakat çoğu zaman kadın işi ile çocuk eğitimini beraber üstlenmek zorunda kalmaktadır. Bunun nedeni Kırgız kültürüne dayalıdır. Kırgızlarda kız çocuğun yetişmesinde, küçüklüğünden başlayarak ev işlerini yapmayı öğrenmesi önemlidir. Annesine yardım etmenin yanında diğer verilen işleri de yapmayı bilmelidir. Bu işleri yapma becerisi "eksiksiz kız" olmasında önemli etkidir. Genel olarak kızlar annelerinden gördüklerini yapmayı öğrenerek, "hamarat kız" rolünü üstlenmeye başlar. Hamarat kız,

başkalarından yardım almaksızın tüm işleri kendisi yapmaya yeterli olmaya çalışır. Eğer yapamazsa “beceriksiz kız” olarak kendini suçlama eğilimindedir. İşte bu durum, kadınların ailede yükü sorumluluğu kendileri almasına, nedeni bilinmeyen sebeplerle, erkeklerin de aile sorumluluklarını kadına vererek, kendi rahatına bakmasına sebep olmuş olabilir.

2.1. Ücret ödenmeyen iş: Ev İşi

Ev temizliği, düzen, yemek hazırlama, çamaşır yıkama, çocuk bakımı vb. Kırgızistan’da genelde bu işler “kadın işi” olarak görülür ve kadınlar zamanının çoğunu bunlara harcarken, okuma ve çalışmaya az zaman kalmaktadır. Kadınlar ev işlerini sırf kadın oldukları için yapmak zorundaymış gibi muamele edilmekte, hem kültürel algı, hem cinsiyetinden dolayı ev hanımı beklentisinden dışarıda çalışıp para kazanmaya zamanı sınırlı kalmaktadırlar (BM Kadınlar, 2017).

Ev işlerini genel olarak kadınlar üstlendiğinden, ev işlerinde eşit dağılım yapılmamasından, onların okuma ve çalışmaya, para kazanmaya, eve ekonomik katkı sağlamaya zamanı kalmamaktadır. Çalışan erkek sayısı çok olmasına karşın, erkeklerin daha fazla zamanı oluyor. Uluslararası International Alert kurumu tarafından yapılan araştırmaya göre “Onurlu Yaşam” projesi sonuçlarında çoğu ailelerin gelinlerin çalışmasına karşı oldukları ortaya çıkmıştır. Ancak gelinler çalışarak eve para getirmeye başlayınca, aileler bu durumu kabul etmişlerdir. Kadının çalışması konusunda 320 aileden 19-49 yaş arası evli çiftlerden sorulduğunda, %80’i bunu onaylamışlar. Kadınların çoğu kendi mesleklerinde çalışıyorlarken, mesleği olmayanlar da sokaklarda seyyar satıcılık yapmaktalar. Bu durumu onlar kendilerinin ihtiyacı için yaptıklarını ifade etmektedirler. (<https://rus.ozodi.org> >2019)

Beletskaya ve Karimova’ya (2016) göre çalışan kadınların, çalışmayan kadınlara göre kendilerine dürüst davrandıkları, kendilerinden ve hayatından memnun oldukları saptanmıştır. Çalışmayan kadınların kendilerine güveni ve öz-saygısı da düşük çıkmıştır. Araştırmaya evli ve çocukları olan 25-45 yaş arası 40’ı çalışan ve 40’ı çalışmayan 80 kadın katılmışlardır. Çalışan kadınların psikolojik açıdan kendine saygıları, hayattan beklentileri, iş ve ev işini beraber yapma konusunda çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çalışmayan kadınlar hayatlarından daha az memnun ve kendileri bir şey yapabileceklerine daha az inandıkları belirtilmiştir (Beletskaya ve Karimova: 2016).

“BM kadınlar Kırgızistan örneği” araştırmasında yansıtılan, Kırgızistan’da en yaygın meslek olarak bilinenler şoför ve tezgâhtarlıktır. Kadınların çoğu tezgâhtar olarak çalışmaktadır (Regnum, 2019). Sungurova ve İlina’ya göre, orta yaşlardaki çalışan kadınlar, işinden ve hayatından memnuniyet derecesi, meslek özelliğine bağlı olarak değiştiğini; iktisadi alanda çalışan kadınlar daha çok kendini işe adadıklarını ve hayatından memnun oldukları, tıp alanında çalışanlar için ise hayatından memnun olma derecesi meslektaşlarıyla iyi geçim ve işini zamanında yapabilme ve sonuç alabilme özelliği ile ilişkili olduğu belirlenmiştir <https://www.development-edu.ru> > article > view, 2019

Kırgızistan’da kadınlar iş piyasasının hemen her alanında çalışmaktadırlar. Bazıları o alanla ilgili eğitim almış ve kendi mesleği ile uğraşıyorlarsa da bazıları yüksek tahsilli olmasına karşın, mali açıdan gelir düzeyine bakarak, ağır işlerde çalışmaktadırlar. Durum öyle olunca da bazı bazı engellerle karşılaşmaktadırlar. Aldıkları eğitimin yeterli olmayışı, maaşın düşük olması, iş saatinin istikrarsızlığı, işe alınmada cinsiyete göre ayrımcılık (Koca, 2014:6) gibi durumlarda onlara rehberlik yapacak özel kurumların olmayışı problemin çözümünü zorlaştırmaktadır. Çalışan kadınlar, iş yerlerinde erkeklerin de karşılaşabileceği çeşitli problemleri başından geçirmekle beraber, kadın olduğu için de karşılaştığı problemlerle baş etmek zorunda kalmaktadır (Yılmaz, Bozkurt, İzci, 2004). Dolayısıyla kadınların çalışması, çocukların eğitiminde ve ailesine yeterince zaman ayıramadığından dolayı farklı parametrelerden kaynaklı sorunlar ortaya çıkmaktadır.

2.2. Kırgızistan’da kadınların çalıştıkları alanlar

31 Ağustos 1991 yılında SSCB dağılıncı Kırgızlar, bağımsızlığını aldıktan sonra “bundan böyle ne yapmalı?” sorusu karşısında biraz şaşkın ve bocalama yaşamışlardır. Yeni devlet kendi yasalarını, kendine ait sistemi bir an önce kurmalıydı. Bu konuda çaba gösterildi. Sovyetlerin son yıllarında kapanan fabrikalar, iş yerleri artık talana uğramış, çoğu da çalışılmaz, üretim yapamaz hale gelmişti. Eğer üretim yapılıyorsa bile satın alma gücü yetersiz, herkes maaş alamadığı için ticaret barter yoluyla, halk elinde ne varsa satarak günlük hayatını geçiriyordu.

İşsiz kalan erkekler başka iş arama uğraşındaydı. Çoğu da boşlukta bulununca depresyona girdiler. Bağımsızlıktan sonraki 27 yıl içinde ülke yönetiminde çok sayıda kadın milletvekilleri çalıştılar. Onlardan biri Cumhurbaşkanı oldu ve 4 kadın Cumhurbaşkanı baş danışmanı, 8’i Başbakan danışmanı, Başbakan yardımcısı görevlerini üstlendiler. Çeşitli bakanlıklarda da kadın olanların sayısı aşağıdaki gibidir.

- ✓ Cumhuriyet başsavcılık görevine atanan 3 kadının biri bu görevde 15 yıl kadar kaldı. Diğer ikisi ise dörder yıllık bu görevi yürüttü.
- ✓ Eğitim ve bilim bakanlığında bakan olarak 6 kez kadın çalıştı.
- ✓ Sağlık bakanlığında üç kadın, çalışma ve sosyal güvenlik bakanlığında 3 kadın,
- ✓ Dış işleri bakanlığında 2 kadın,
- ✓ Göç ve gençlik bakanlığında 2,
- ✓ Maliye bakanlığında 3 kadın bakan olarak görev yaptılar.
- ✓ Turizm ve Kültür bakanlığında iki kez kadın bakanlık yapmıştır. Bu adı geçen ve diğer bakanlıklarda bakan yardımcısı, müşavir olarak çalışan kadın sayısı oldukça yüksektir.
- ✓ Ülkede 7 valilik varsa (Kırgızistan 7 Oblustan oluşur) üçünü uzun yıllar boyu kadın vali yönetmiştir. Vali olarak bölgeyi yöneten, il ve ilçe belediye başkanları, başkan yardımcısı olan kadın sayısı da azımsanmayacak kadar çoktur.
- ✓ Eğitim kurumlarında, üniversitelerde rektör, rektör yardımcısı olan, bilim insanı olan kadın sayısı da oldukça çoğalmıştır.
- ✓ İl, ilçe tiyatro müdürleri, sinema yönetmenleri, orkestra şefleri olan sanat dalında çalışan televizyon ve radyo, gazetecilik ve reklam, orta ve küçük boy işletmelerde yöneticilik görevi üstlenen kadın sayısı oldukça çoktur.
- ✓ Sağlık ve eğitim kurumlarının çalışanlarının çoğunluğunu oluşturanlar kadınların olması kimseyi rahatsız etmiyor artık.

Kırgızistan’da okulöncesi kurumlarda çocuk eğitim kurumlarında, ilköğretimde öğretmeninden yöneticisine kadar kadro neredeyse tamamen kadınlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla, kadınlar toplumda neslini devam ettirmenin yanı sıra, toplum yaşamı için karar veren, iş yapan, insan yetiştiren, insanın sağlığı, varlığı, hayatı, hayali, yaşam kalitesi ile uğraşan, onlara bakan, büyük güç olmayla beraber, kazanan ve aileyi geçindiren ve toplumu geliştiren kimseler haline gelmiştir.

Bunların yanında ailesini geçindirmek, çocuklarına bakabilmek için ağır işlerde çalışan kadınlar da çoktur. Kadına uygun olmayan meslekleri devam ettiren, yani traktör sürücüsü, trolleybüs, otobüs şoförü, taksi sürücüsü olmak tezgâhtarlık ve daha birçok sahada emek harcamaktadırlar. İnşaatta çalışarak tuğla koyan, tuğla, çimento, sabun, deterjan fabrikasında çalışan, hayvan üreticiliği, meyve, sebze yetiştiricisi olan, seracılık yapan ve bu işleri yöneten birçok Kırgız kızı vardır.

Ticarete atılanlar; Türkiye, İran, Çin, Arabistan, Hindistan, Pakistan gibi ülkelerden mal getirerek pazarlama yapmışlardır. Elbette yurt dışında kendi çocuklarını eşi ya da akrabalarının yanına bırakarak, temizlikçi, sokak temizliği yapan, ahçı, terzi, kuaför, satıcı, hasta bakıcısı olarak

çalışmak gibi sahalar kolay değildir. Buna rağmen, ailesine para gönderen ve ailenin geçimi yanında, ev-bark edinmesine, kardeşlerinin ve çocuklarının eğitim almasına imkân sağlayanların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktalar. Ailesinin iş yeri açmasına, iyi geçim ve başkalarına işveren hale gelmesine katkı vermişlerdir. Ülkede her yıl yurt dışındaki çalışanlardan miktarı milyonlara varan dövizlerin gelmesini devlet istatistiği yayınlamaktadır.

Şu anda ülkede kadınların en çok çalıştığı alan, atölyelerde dikiş dikmek, giyim ve tekstil sahasıdır. Kırgızistan'da üretilen giyimler, Rusya ve diğer komşu ülkelere ihraç edilmektedir. İşte bu yüzden bazı maaşı az olan meslek sahibi kadınlar da, genç kızlar da bu yönde eğitim alarak dikiş hünerini, el işi yeteneğini geliştirmişler.

Kırgızistan'da çalışan kadınların %40'ı devlet kurumlarında çalışmaktalar. Kadınların %40'ı devlet kurumlarında, yerel yönetim ve belediyelerde çalışanların 1/3 kadınlar oluşturmaktadır. Küçük ve orta boy işletmede %31.3 kadın çalışmaktadır (<https://knews.kg>.2019).

Kendirbayeva'ya göre (2018), kadınlar yaratıcı, işletmeci, inşa eden, toplumun eğiticisi, yük taşıyıcısı ve strateji geliştiricisi olarak yaşamaktalar. Çünkü kadın yarını düşünür, ihtiyaçları hesaplar, aile fert sayısının ihtiyaçların göre paylaşım yapması, harcama, tanzim meselesini düşünür. "İş yok" diye oturacak lüksü olmadığını düşünür. Ülkeyi geliştirmeye yönelik sosyal, ekonomik programların uygulayıcısı, GSMH geliştirmede çalışanlar kadınlardır. Ülkede fabrikaların iş yerlerinin kapanması, erkeklerin kadınlar kadar yük taşıyamayacağını göstermiştir. 28 yıldır kadınlar bu ağır yükü taşımakta özellikle eğitim alanında okulöncesi, ilköğretimde %95 ve ortaöğretim kurumlarında çalışanların çoğu kadınlar oluşturmaktadır.

Kırgız kızların bir başka çalışma sahası, sokaklarda seyyar satıcılık yapmalarıdır. Bunlar içecek, meyve, sebze, yiyecek, giysi, küçük eşyalar, sigara, gazete satıcısı olmasıdır. Bunlardan bazılarının sabit yerleri vardır. Bu kadınlar köşelerde, sokaklarda otobüs duraklarının, alt geçitlerin yanında, pazarların etrafında bir metrekarelik yerlerde kendi mallarını satmaya çalışmaktalar. Mallar çok çeşitli olabilir. Çoğu zaman sakız, kuru yemiş, kurutulmuş süzme, su, meyve suyu, diğer içecekler, ceviz, bisküvi, patates kızartması, mısır, tokalar, çorap, meyve, sebze, küçük ev eşyaları gibi malzemeler satarak geçimlerini temin etmektedirler (Boobekova vd., 2018).

1 Ocak, 2019 yılı Milli İstatistik komitesi verilerine göre istihdam edenlerin %41'i kadınlar olup, onların %31.3'ü orta ve küçük boy işletmelerde çalışmakta iken, sağlık ve sosyal hizmet sektöründe %83.3, eğitim alanında %78.6, gıda ve toplu beslenme alanında %64.1 kadınlar çalışmaktalar. Emlakçılık yapanların %93'ü, otel ve restoran işletmesinde %59, tekrar işletme %45'i kadınlardır.

Kırgızistan Milli İstatistik Kurumu verilerine göre halkın %50.4'ü kadınlar olup, çalışabilecek yaşta kadınlar %47.6 ve yaş ortalaması 38'dir. barakelde.org > news:361460

İşsiz olarak kayıtlı olanların %57'si kadınlar ve onların %14'ü üniversite, %20'si yüksekokul, %51'i lise mezunlarıdır <https://24.kg> > obschestvo > 28707_v_kyrgyzstan

2.3. Kadınların iş esnasındaki karşılaştıkları problemler

Kırgız toplumunda kadınların çalışmaya başlamasıyla özellikle 1950'lerden sonra iyi bir gelişme olarak değerlendirilse de bazı problemler de meydana gelmiştir. Kadınların bir kısmı ekonomik sorunlardan dolayı çeşitli ağır veya geçici işlerde çalışmaya mecbur olanlar ise, diğerleri sosyo-ekonomik düzeyi iyi, kariyer sahibi olan kadınlardır. Ancak yönetici veya kariyer sahibi olanların oranı az olsa da her iki durumdaki çalışan kadınlar iş ve aile konusunda aynı sorunları yaşadıkları bilinmektedir. Çalışan kadınların iş dışında ev hanımı, anne olma gibi görevleri de vardır. İş ile beraber ev işleri de olan kadınlar, işteki sorunların yanı sıra toplumsal baskı ile de karşılaşır (Güner, 2008:12).

Taciz ve psikolojik taciz olan mobbing genel olarak tüm sektörlerde çalışan kadınlara yönelik yapılan ve çok karşılaşılan problemdir. Taciz veya zorlama aslında insan onuruna dokunan,

korkutan, tehdit eden, hoş olmayan, aşağılayıcı veya saldırgan davranış, cinsiyete ilgili istenmeyen durum olarak algılanmaktadır. Taciz veya zorlama doğrudan ve doğrudan olmayan, fiziksel ve sözel olabilir. Laf atma, dokunma, göz kırpmaya, seksüel anlam içeren öykü veya sözlerle şakalaşma, seksüel resimleri gösterme ve benzeri davranışlar cinsel tacize örnek olabilir (Akçay, 2013:73; akt. Boobekova vd. 2018:244).

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşamak için çalışmak, ekmek için mücadele kutsaldır. Hayattaki her şey işe bağlıdır. İnsanı mutlu eden de, yoran da iş hayatıdır. İş insanın hayattaki yerini ve statüsünü ve saygınlığını belirlemektedir.

Kırgız kadınların iş ve çalışma hayatında aktif olmasından dolayı aile ve çocuk yetiştirmeye dönük çeşitli ruhsal sorunlar ortaya çıkmıştır. Örneğin rol değişimi, rol çatışması yaşanmaktadır. Ünal (2015) yapmış olduğu araştırmasında, Kırgız Toplumunda aile reisinin baba olduğunu ancak yönetim ağırlıklı olarak kadında olduğunu vurgulamıştır. Kırgız üniversiteli gençler, kız erkek ayırımına bakmaksızın Türkiye, Rusya ve Almanya gibi ülkelere çalışmaya giderek hem geçimlerini hem de aile bütçelerine katkı sağlamaya devam etmektedirler. Bu süreci yaşarken de umutlu ve geleceğe güvenle bakmaya çalışmaktadırlar. Okudukları bölüm ne olursa olsun eğitim aldıkları alan dışında çalışmaktan çekinmemektedirler. Üniversite öğrencilerinin çoğu, daha okul yıllarındayken kendi harçlıklarını çıkarmaktadırlar. Özellikle Türkiye'ye gelerek yaz aylarında turizm sektöründe ve ağırlıklı olarak otellerde çalışarak okul harçlıklarını çıkarmaktadırlar. Böylelikle hem kendi emeklerinin karşılığını almalarından dolayı benlik ve kimlik kazanmaktalar hem de geleceğe daha olgun nesiller olarak güvenle bakmaktalar.

Türkiye'nin özellikle Yüksek Öğretim bünyesinde "Türkiye Bursları" adı altında Türk Dünyasından öğrencilere sınırlamayı kaldırmaları bu çalışmanın en kritik önerisidir. YÖS ve SAT alımları ile coğrafyadan gelen gençler Türkiye için işgücü kaynağı oluşturabilir. Öte yandan eğitimi tamamlayan gençler Kırgızistan'a döndüğü zaman Türkiye ile işbirliği yapacak sayısız kanallar ortaya çıkabilir. Ticaretten eğitime, hizmet sektöründen yatırımlara birçok alanda Türkiye'nin oralara daha rahat ulaşmasının köprüleri atılabilir. Daha uzun dönemli kazanımlardan biri olan "Dil Birliği" açısından bu gençler aktif bir şekilde öncü olacaklardır. Unutmayalım ki bazı yatırımların sermayesi sorulmaz ve kazanımları bin yıllara ulaşır. 21. Asrın "Türk Asrı" olması umuduyla...

КАУНАКЧА

БЕЛЕЦКАЯ А.А., КАРИМОВА Н.М. (2016), Изучение психологических особенностей работающих и

неработающих женщин, Вестник КРСУ. том 16. № 1154-159 удк 159.923.2–055.2

БООБЕКОВА, Кадиян (2017), «Жогорку окуу жайларында «Үй бүлө психологиясы» сабагын окутуу», И.

Арабаев Кыргыз Мамлекеттик университетинин, Жарчысы журналы, 249-256-бб. Бишкек.

Всеобщее основное образование к 2015 г. Глобальная инициатива «Дети, не посещающие школу». Исследование по Кыргызстану (ДНПШ). Бишкек, 2012. URL: https://www.unicef.org/...org.../Дети не/ посещающие/школу_рус.pdf (дата обращения: 23.04.2018).

<https://kloop.kg> > blog > 2019/02/08 > u-rabotayushhih-zhenshin-v-kyrgyz.

Кем чаще работают мужчины и женщины в России ...<https://regnum.ru/news/society/2649502.html>. ИА REGNUM. <https://regnum.ru> > news Москва, 18 июня 2019, 07:57 REGNUM

КЕНДИРБАЕВА, Догдуркул (2018) "Роза Отунбаеванын демилгеси" эл аралык коомдук фондунун

Аткаруучу директору

МАНАСОВА Каныкей, (2019), В Кыргызстане бизнес леди <https://knews.kg> > 2019/05/02 > v-kyrgyzstan. 2019:01.01. 13:01, 04.03. 2016, Бишкек

Boobekova Kadiyan, Avşaroğlu Selahattin, Kayırbekova Elnura (2018) Kırgızistan'da Çalışan Kadınların Aile ve Çocuk Bakımı ile İlgili Görüşlerinin İncelenmesi, INES kongress, Antalya, Alanya, ss.. 240-250

СУНГУРОВА Нина Львовна, ИЛЬИНА Елена Викторовна, (2019), Особенности жизненной перспективы

работающих женщин среднего возраста во взаимосвязи с удовлетворённостью трудом акмеология. 2019;69(1):27-33.

СУЛТАНАЛИЕВА, Тилекбүбү, Токмок шаарындагы, китепкана башчысы. "Шоокум" журналы, 2015,

<http://shookum.kg>

Үнал, Али (2015), «Үй бүлө маселелри социологиянын күзгүсүндө», Бишкек. Махprint.